

a tünetekhez csatolja annak patológiáját is. Bár egy gyakori, ezért tapasztalt bőrgyógyász és gyermekorvos számára könnyen felismerhető kórképről van szó, diszkrét, atípusos formái könnyen összetéveszthetők egyéb, száraz bőrrel vagy viszketéssel járó betegséggel. Ilyen szempontból is sokat bővült és hasznos a gyakorlat számára a *klínikum* fejezet. A szerzők elkülönítik, és részben külön tárgyalják a csecsemőkori, gyermekkori és felnőttkori formákat. A kórkép diagnosztikus kritériumrendszerét a Hanifin–Rajka-szisztéma szerint rendszerezik, itt is a tünetek hátterének ismertetésével. Részletezik az intolerancia-reakciókat és a kórképre jellemző egyéb immunológiai eltéréseket. A *pruritus* fejezetben például viszketést kiváltó transzmitterekről, neuropeptidekről, opioidokról is részletesen beszámolnak. A tünetek testtájuk szerinti megoszlása a kórképben kevésbé tapasztalt olvasóknak nyújt segítséget. A könyv részletesen bemutatja a szekunder infekciókat, és jól demonstrálja az erre hajlamosító funkcionális eltéréseket már minimális tünetek fennállása esetén is.

Érdekes a kór lefolyását bemutató 4. fejezet, mely korcsoportonként analizálja a spontán remisszió lehetőségeit. A kórkép súlyosságának ismertetése, a SCORAD-rendszer részletes bemutatása újabb hasznos, gyakorlati adalék, számos, a mindennapi gyakorlatban jól alkalmazható táblázattal és értékelési rendszerrel.

Az atópiás dermatitis hisztopatológiája részletesen kitér a kórkép jellegzetes másodlagos sajátosságaira, valamint az immunsejtek jelenlétére, megoszlására és szerepére is.

Mindez jó bevezető az atópiás dermatitisben észlelhető immuneltérésekhez, melyek szintén hozzájárulnak az ismétlődő bőrinfekcióhoz. Ebben a fejezetben mutatják be az

egyéb primer és szekunder immundeficienciák atópiás dermatitissel viszonylag gyakrabban előforduló kórformáit. Ez a fejezet még a tapasztalt szakorvosoknak is jelentős többletinformációt nyújt.

Hasonlóképpen értékes és gyakorlati szempontból izgalmas fejezet a differenciál diagnosztikai tévedések lehetőségeit összefoglaló immundeficienciákat vagy kóros immunológiai állapotokat bemutató, nem atópiás bőrbetegségek ismertetése, majd néhány oldallal később a további releváns szindrómák tárgyalása.

Társuló betegségek. Röviden foglalja össze az asztma, rhinitis előfordulását, elsősorban az atópiás betegségek megoszlása, és az utódokra vetülő prediktív szerep szempontjából. Hasonlóképpen röviden összegzi a gasztrointesztinális tünetek, valamint a kardiovaszkuláris rendszer, idegrendszer, vaszkuláris eltérések és a szemészeti komplikációk lehetőségét, valamint az endokrinológiai eltéréseket és a hajanomáliákat is. A társuló autoimmun kórkepek tárgyalása mellett a bőrdaganatok gyakoriságát analizálja.

A könyv második felében a patomechanizmus egységes szemlélete mellett a genetikai faktorokat, és igen korszerűen a *barrier* funkció zavarait tekinti át, majd a viszketés mediátorai, a neuropeptidek, az immunsejtek patológiája, a Th1, Th2 arányok dinamikus változásai, a kórképben leírt humorális ellenanyagok illeszkednek eddigi ismereteinkhez.

Külön fejezetsorozat foglalkozik a kontakt provokáló tényezők és az inhalatív allergének szerepével és ezek vizsgálatának jelentőségével. Az inhalatív allergiák és allergének között részletezi a mindennapi gyakorlatban oly fontos kérdést: a tápanyagallergia és az atópiás dermatitis kapcsolatát. Új, vagy inkább újonnan felismert, nem szem elől té-

veszhető szempont a kontakt provokáló tényezők hatása a dermatitis fellobbantásában vagy fenntartásában, azaz a kontakt dermatitis és az atópiás dermatitis kapcsolata.

A mindennapi gyakorlatban fontos a baktérium- és vírusfertőzések részletes ismertetése, korszerűen a bakteriális toxinhatásokkal kiegészítve. A kórkép pszichiátriai és pszichológiai jellegzetességei, valamint a kórképnek a családra és társadalomra gyakorolt hatása zárja az atópiás dermatitis kimerítő bemutatását.

Provokáló faktorok. A társult atópiás betegségek, korai típusú allergiák, keresztreakciók figyelembe vételével került megbeszélésre az inhalatív allergének, aeroallergének, egyéb környezeti tényezők, köztük a dohányzás, a terhesség és szoptatás alatti dohányzás kérdése is. Hasznos információkat nyerünk a háziporlatka, matracokban levő atka, csótányok, latex provokáló hatása mellett olyan kevésbé ismert tényezők, mint a nem csípő muslica (*Chronomides*) hatásairól is.

Experimentális állatmodellek. Ismerteti a NC/Nga egerekben spontán kifejlődő atópiás dermatitist, és ennek hátterét (SP, Janus

kinase 3, serum IL 18 szint emelkedése), de a DS-Nh- (DS-non-hair) egerek (spontán kifejlődő viszketés), NOA-egerek (spontán teljes atrichia – AD), murine atopiás dermatitis (MAD) tüneteinek, immunológiai eltéréseinek patomechanizmusát.

A könyv célja nemcsak a kórkép széleskörű ismertetése, de a terápiás lehetőségek és betegek gondozásával kapcsolatos hasznos információk gyakorlatának átadása is. Az elmúlt évtized, de az elmúlt évek is számos új megfigyelését tartalmazó könyv irodalma gazdag, korszerű. A jól áttekinthető táblázatok, a szép ábrák tovább emelik a könyv értékét. Schneider Imre, Sebők Béla és Haragi Ferenc könyvét ajánlom a bőrgyógyász és gyermekgyógyász szakorvosok és szakorvosjelöltek részére, valamint az immunológiai és allergológiai szakma művelői számára is. (*Schneider Imre-Sebők Béla-Haragi Ferenc: Atópiás dermatitis. Klinikai tünetek – Kórtan – Gyógykezelés. Második átdolgozott és bővített kiadás. Budapest: Medicina, 2009, 596 p.*)

Kárpáti Sarolta

MD, Dr Sc., Semmelweis Egyetem Bőrnemikórtani és Bőronkológiai Klinikája

Csizmadia Zoltán:

Együttműködés és újítóképesség – kapcsolati hálózatok és innovációs rendszerek regionális sajátosságai

Egy személyes megjegyzéssel kezdve: e kötet megjelenését annál is inkább örömmel nyugtázom, mivel az ezen alapuló disszertáció születését nyomon követhettem, és sikeres megvédése az eredmények publikálásának szorgalmazására is alkalmat adott. Az ELTE Doktori Iskola és a Napvilág Kiadó együttműködésében indult sorozat egyik első darabja

ként, erre aránylag gyorsan sor is kerülhetett. Benyomásaim szerint a szociológiai szakterületen az utóbbi időben megismert disszertációk közül Csizmadia Zoltán az egyik legszívesebben olvasott hazai kutatásokra bizonyára ösztönzően hathat.

Hogy csak néhányat említsek a vizsgálat fontosabb megállapításai közül: a hazai innovációs tevékenység – melynek a kutatás-fejlesztés nyilván nem egyedüli, de mégiscsak központi eleme – nem csupán nemzetközi összehasonlításban jelent egyre komolyabb problémaforrást, de az országon belüli regio-

nális egyenlőtlenségek, sőt az adott (nyugat-magyarországi) régió belüli lemaradások is világosan kirajzolódnak. Az innovatív tevékenységek regionális kapcsolatrendszerei kevésbé komplexek, az – egyébként sem igazán nagyszámú – egyetemi és akadémiai kutatóbázisok ilyen szempontból kevésbé kihasználják, az ilyen típusú hálózatokon belül a perifériára szorulnak. Ha az elmúlt évek fejlesztési programjainak, regionális projektjeinek volt is bizonyos integratív szerepük, ahogy a vizsgálódás eredményei, empirikus adalékai jelzik, a *top-down* jellegű, felülről vezérelt folyamatok problematikus szerveződési jegyeit viselik magukon. S ahogy az eredmények fényében a régió mint tervezési egység hálózati értelemben vett korlátai fokozatosan kibontakoznak, az összegző megállapítások közt úgy kap fokozott hangsúlyt az organikus szerveződési keretekből (például meglévő ipari klaszterekből) való kiindulás. Hasonlóképp, a meglévő tervezési-igazgatási regionális körzeteken való – akár nemzetközi – túlnyúlás igénye is megfogalmazódik a témakörben végzendő további vizsgálódások szempontjából.

Talán személyes elfogultság, de számomra külön is érdekes mozzanat a kapcsolathálózati megközelítés és a társadalmi tőke fogalmának előtérbe kerülése a vizsgálódás során. A szerzőnek ennek során nem egy szemléleti korláttal, eltérő típusú diszciplináris lehatárolással is meg kellett küzdenie, melyek a tervezési-igazgatási logikából kiindulva a spon-tán hálózatosodást, az ilyen típusú szerveződések bizonyos fokig háttérbe szorítják. Az igazság kedvéért: a vizsgálódás alapfogalmai maguk is különböző kontextusokban használatosak, s ezekre a többértelműségekre a munka is utal. A hálózatok fogalma például egészen mást jelent a szervezés- vagy vezetés-

tudomány, mint például – a *social network analysis* mai irányzata értelmében – a szociológia területén. Előbbiek főként mint irányítástechnikai, szervezeti képződményt, nagyrészt mint „létesítményt” tekintik. A szociológiai megközelítés – jóllehet komplexebb megközelítései a formális és nem formális elemek párhuzamos működésének, egymásra hatásainak is nagy jelentőséget tulajdonítanak – a hálózat-fogalomhoz elsősorban az utóbbi (informális, kevésbé merev határokkal jellemezhető) jelenségek közt kapcsolja. Az újítás, újítóképesség körüli szemléleti platformokat hasonló kettősség jellemzi, nem utolsósorban az innovációfejlesztés ma hangsúlyos pályázati projektrendszerével összefüggésben. Bár e megközelítésbeli ambivalenciák helyenként a kutatás kiinduló kereteire is rányomták bélyegüket, az eredmények bemutatása, a tanulságok megfogalmazása során az adminisztratív kényszerekkel szemben már az ösztönzésen alapuló kooperáció és az ilyen típusú logikára épülő önszerveződő hálózatok kapnak kiemelt szerepet. A kötetben végigvonnul az együttműködési készség alacsony hazai szintjének, az ebből való kimozdulás lehetőségének a kérdése. Az utóbbi nézőpont jut érvényre ennek során, amikor a kollektív cselekvés mikéntjét elemezve az innovációs együttműködés létrejöttének vagy kudarcának feltételeit már a konkrét terepen tárgyalja, és a túlzottan formalizált, egy-egy központi szereplő köré összpontosuló, külső tényezőktől túlságosan is függő szerveződésekkel szemben a belső motivációkra, ilyen alapú hálózatosodásra épülő kooperáció esélyeit hangsúlyozza.

Ezek a mindenképp a társadalmi tőke fogalmához kötődő elméleti alapvetések vezetnek át a legközvetlenebb módon a munka igen tartalmas második részéhez, amely a

szervezetközi viszonyokat vizsgáló empirikus felvétel nyomán fontos eredményeket, köztük az előjáróban kiemelt megállapításokat hozza felszínre. Az eredmények sokszor igen látványos megjelenítése, az ábrázolási technikák, illusztrációk formagazdag ábrázolása példamutatónak tekinthető, sőt a függelékek is – nem utolsósorban az adott terepet, az ott szereplő intézményeket közelebbről ismerők számára – tartalmas böngészőnivalót rejtnek magukban.

A kutatási eredmények közt azonban azokat az új konceptuális kereteket is számon tarthatjuk, amelyek a levont következtetések alapján már további vizsgálatok felé mutatnak. A disszertáció szerzője Pierre Bourdieu mezőelméletéből merít, elsősorban a regionalizáció és az innovációs folyamat együttes elemzésének lehetséges körvonalait vázolja. Ez a választás kézenfekvő, amennyiben a francia szociológus több vonatkozásban is közel került a dolgozat által is kultivált hálózateleméleti szemlélethez, de azért is, mivel különböző mezők kapcsán az innovációs folyamat különböző tényezőivel – dinamizáló vagy éppen blokkoló elemeivel – visszatérően foglalkozott. Figyelemreméltó az „innovációs mező” Csizmadia Zoltán által felvetett fogalma, amely valóban nem idegen a Bourdieu-i intencióktól, mivel az újdonságok létrehozásának és alkalmazásának hazai terepén is plauzibilis egy valamennyire önállósult színterekhez s az ezeken zajló – sajátos logika által vezérelt – pozícióharcokhoz kapcsolódó értelmezés. E fogalom térbeli értelmezéséhez, regionális vonatkozású kiterjesztéséhez ugyanakkor majd részletesebb kifejtésre, az innovációs-funkcionális és a területi-strukturális vonatkozások kifejtettebb megkülönböztetésére lesz szükség. A *network*-megközelítés terén minderre ösztönzőleg hathatnak olyan

új keletű fejlemények, mint a hálózati és a térbeli elemzések metodológiai összekapcsolódása, vagy a transzdiszciplináris (többek közt már a természettudományokra is kiterjedő) szemléleti jegyek erőteljes megjelenése, például a komplexitás-kutatás, az ilyen jellegű rendszerelméleti kezdeményezések újbóli hullámához is kapcsolódva. Az innovációs mező fogalmának bevonása mindenesetre máris gyümölcsözőnek bizonyult a konstitutív elemek olyan rajzolatában, amely a domináns módon tervezési határokon belül szerveződő – és bizonyára a fejlesztési intézményszerkezet által jelentősen meghatározott – mezők, és a tervezési határoktól könnyebben „függetlenedő” és legalábbis részben önálló kooperációs logikák mentén szerveződő mezők megkülönböztetésére épül. Hasonlóképp termékeny, az adott jelenség nyilvánvaló komplexitásával adekvát elgondolásnak tűnik a regionális mellett az országos (illetve a határon túlnyúló) és a lokális szintek bevonása a modellbe. A kutatásban mindeztől hiányzó nemzetközi viszonylatok bevonása az elemzésbe különös fontosságú lehet a továbbiak során.

A Bourdieu-re való támaszkodás bizonyos értelemben közvetlenül hálózat-kutatási szempontból is indokolt, mivel az utóbbi területen felfutott „policy domain” kutatások az ő mezőkonceptiójától sincsenek olyan távol; ez utóbbiak fontos elméleti és módszertani kiindulópontul szolgálhatnak a szerző által körvonalazott további elképzelésekhez. De a kurrens *network*-megközelítések közül jó pár van, amely az adott szempontból relevánsnak tűnik. A társadalmi tőke összefüggésében és a területi kapcsolatrendszerek empirikus vonatkozásában a kötet is tárgyalja a Ronald S. Burt-féle strukturális hézag koncepciót (az ilyen típusú térbeli elkülönülésekkel és az

áthidalásukhoz társuló előnyökkel). Hasonlóan érdekes, innovációs szempontból közvetlenül is értelmezhető lehet a Mark Granovetter-féle Silicon Valley-kutatás az új típusú ipari hálózatosodás önszerveződő elemeivel – nem beszélve az olyan szélesebb horizontú elgondolásokról, mint a Harrison White által manapság erősen hangsúlyozott network-ök közti váltás, átkapcsolás (network switching) fogalma, amely az innovációs mezőnek a szerző által tételezett heterogeneitása, különböző szférákat átmetező jellege, s az ezzel kapcsolatos közvetítő szerepek szempontjából ismét csak kézenfekvően jöhet szóba.

Felvetődhet, a szerző által vázolt, sőt a jelen interpretációban még tovább vitt elméleti kiterjesztés nem vezet-e egyfajta teoretikus, esetleg metodológiai eklekticizmushoz. Első benyomásként ilyen szempontból meglepő lehet a kötet tartalmát egyébként tökéletesen lefedő három mottó beiktatása, melyek közül kettő James Coleman nevéhez kapcsolódik, hiszen ő és a kötetben több helyen kiemelten szereplő Bourdieu számos vonatkozásban egymástól távoli platformon helyezkedtek el. A vizsgált probléma gyümölcsöző elemzési kereteit tekintve azonban mindez másodlagos – voltaképpen nemcsak a már említett Harrison White, de a rendszerfogalom, a környezeti kapcsolatok, határok és az önszerveződési elvek szempontjából nem kevésbé jelentős Niklas Luhmann bevonása sem látszana képtelenségnek. S ahogy ő, egy más terminológiai közeg felől Luc Boltanski sem volna érdektelen az eltérő kommunikációs és szelekciós logikák (ezek közt újabban éppen a networkszerveződési, vagy egy más szempontból a projektlogika) megkülönböztetésében – sőt az elméleti kapcsolódás itt megint kézenfekvőbb a végül középpontba helyezett bourdieu-i gondolatkörhöz.

A kötet végén vázolt elméleti perspektíva igen messze vezethet tehát, s akkor még nem beszéltünk arról a vizsgált jelenséghez szintén közeli nagy problémaköréről, amely a hazai szociológiában is komoly hagyományokkal rendelkezik a redisztribúció fogalma környékén. Ha nem is teljesen a központi tervezés és újraelosztás korábbi kontextusában, de attól nem is teljesen távol merülhetnek fel a nagyrészt külső erőforrásokból származó eszközallokáció, a fejlesztési központok, pályázati intézmények és a helyi szereplők közötti sokszor szövevényes viszonyok kérdései. S ha a kötet erre még csak kezdeti válaszokat ad is, például arra a nagyon aktuális kérdésre vonatkozóan már jóval többet tudhatunk meg belőle – ilyen szempontból akár kötelező olvasmánynak is tekinthető –, hogy vajon mi a magyarázata annak, hogy az itt vizsgált nyugat-magyarországi térség, a központi után egészében legfejlettebb régió a mostani válság által leginkább sújtott területek között szerepel. Vagy arról a kérdésről is, hogy a hazai felsőoktatáson belül miért olyan kevés a megvalósult, sikeres példa az oly gyakran hangoztatott tudásközpont-ambícióra. A network-szerű területi megközelítés e kérdésekhez egyre több adalékkal járul hozzá, s a szerző mellett fontos munkákkal jelentkező fiatal kutatók sora nő fel lassan idehaza is. Csak remélhetjük, hogy a jövőben az ő tevékenységük közt is kialakul az a szinergikus elem, amelynek létfontosságáról az újítóképesség feltételei kapcsán e kötet oly hangsúlyosan szól. (*Csizmadia Zoltán: Együttműködés és újítóképesség – kapcsolati hálózatok és innovációs rendszerek regionális sajátosságai. Budapest: Napvilág Kiadó, 2009*)

Tardos Róbert

tudományos főmunkatárs, MTA–ELTE
Kommunikációelméleti Kutatócsoport

CONTENTS

Study

Jenő Kessler: Archaeornithes, Enantiornithes, Ornithurae	650
István Klinghammer – Gábor Gercsák: On the History of Ethnic Mapping of the Carpathian Basin	663
Miklós Antal: Crisis Communication: Thoughts on Environmental Communication Strategies	674
István Kollár: Dream Or Reality?	684
Michael Quante – Erzsébet Rózsa: Research and Science Policy in Germany: Recent Questions and Problems	694
Dénes Berényi: Science and Different Cultures of the World	698

Academy Affairs

József Pálinkás: Opening Address	708
Samu Benkő: Bolyai and the Hungarian Academy of Sciences	710
The New Members of the MTA	719
Awards	731

Discussion

Péter Kabai: Purpose of Evolution and Attila Borhidi	734
Ferenc Jordán: The Borhidi Theory of Evolution	738
László Bujtor: Does Darwin's Theory Or the Evolution of Plants Need the Support of the Bible? – Geological Delusions in the Article of Attila Borhidi and Reflections on the Referred Paper	741
Attila Borhidi: Answer to Critical Remarks	746

Interview • Introduction of the MTA's New Institute Directors

Péter Ábrahám (<i>Júlia Sipos</i>)	752
János Kollár (<i>Júlia Sipos</i>)	755
József Valyon (<i>Júlia Sipos</i>)	759

<i>Outlook (Júlia Gimes)</i>	764
------------------------------------	-----

<i>Book Review (Júlia Sipos)</i>	768
--	-----